

Bir Yaşam Becerisi Olarak Sorumluluk Bilinci Kazandırmak

Her ebeveyn, çocuklarının kendi ayakları üzerinde duran, bağımsız ve özgüvenli bireyler olmalarını ister. Burada, kilit noktada duran kavramlardan bir tanesi de sorumluluktur. Sorumluluğun belirli bir yaş ile birlikte kazanılan değil aslında her yaş döneminde desteklenmesi gereken bir beceri olduğunu ve hayat boyu süren bir niteliğe sahip olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

Neden sorumluluk bilinci kazandırmalıyız?

Sorumluluk bilincinin zihinsel bir süreç olduğunun altını çizmek gerekir. Bu süreç; bireyin kendi ihtiyaçlarına göre beceri geliştirebilmesini, kendisinin ve davranışlarının etkilerini ve sonuçlarını fark edebilmesini sağlar. Bu durum; çocuklarımızın kendileri ve davranışlarıyla ilgili bir farkındalık içermesi dolayısıyla, yeterlilik duygularının ve özgüvenlerinin pekişmesini destekler.

Bazı çocuklar mizaçları itibarıyla sorumluluk almaya daha yatkın ve istekli olabilir, ancak her durumda ve her çocuk için bunun öğrenilen ve kazanılan bir beceri olduğunu unutmamak gerekir. Bu doğrultuda, çocuklarımızın, içinde oldukları yaş dönemlerine göre kimi sorumlulukları almalarını sağlamak, yaparak-yaşayarak öğrenmeleri için fırsatlar yaratmak, bu bilinci geliştirmek konusunda destekleyici olacaktır.

Ebeveynlere Düşen Roller

“Çocuklar kendileri için daha fazla sorumluluk almaya ve ... kendi yaşamlarını düzenlemeye başladıkça ebeveynler onlar için bekçi görevi görür ve iskele gibi koruma sağlarlar” (Huston & Ripke, 2006, s.422).

Sorumluluk bilinci aşamalı olarak gelişen bir beceridir. Küçük yaşlardan başlayarak çocukların yapabileceği işlerin sorumluluklarını almalarını sağlamak, ev ve okul ile ilgili ileri sorumluluklarını da içselleştirmelerini kolaylaştıracaktır. Örneğin erken çocukluk döneminde oyuncaklarını toplamak, kendi kıyafetlerini giyinmek, masanın hazırlanmasına yardım etmek gibi bir dizi sorumluluğu kendisi üstlenebilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, çocuklarımızdan kendi yaş döneminde yapabileceklerinin ötesinde eylemler beklememektir. Çünkü gelişimin üzerinde seyreden sorumlulukları çocuklardan beklemek bu başlığa dair olumsuz duygular geliştirmelerine ve “yapamayacağım” düşüncesini pekiştirmelerine yol açabilir. Çocuklarımıza sıkmadan, zorlamadan, kontrolcü ve cezalandırıcı bir şekilde değil de kendi zamanında yapmasına fırsat vererek yaklaşmak süreci kolaylaştıracaktır.

Benzer bir şekilde, çocuklarımıza fırsatlar yaratmak ve ön açıcı olmak ilk adımdır. Bununla birlikte, bu sürecin zaman gerektirebileceğini bilmek ve sabırlı olmak oldukça değerlidir. Kimi zaman evden saatinde hazırlanıp çıkabilmek için çocuklarımızın giyinmelerine yardım ederek, ayakkabılarını bağlayarak hareket etmek durumunda kalabiliyoruz. Bu süreçte mümkün olduğu kadar çocuklarımızın davranışlarının sonuçlarıyla karşılaşmalarına fırsat vererek hareket etmek sorumluluk bilincinin gelişmesini destekleyecektir. Yakın dönem araştırmalar; ebeveynlerin çocukları izlemeye dair rollerinin vurgulanmasından uzaklaşarak ebeveynlerin, çocukların bilgiye ulaşmalarının yönetiminde oynadıkları aktif role vurgu yapıyor (Keijsers ve Laird, 2010). Bununla birlikte; insanların başkalarını gözlemleyerek oldukça geniş bir yelpazede davranışlar, düşünceler ve duygular geliştirebildiklerini ve buradaki gözlemlerin yaşam boyu gelişimde önemli bir yer kapladıklarını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda,

çocuğumuzdan beklediğimiz becerileri kendi hayatlarımızda uygulamak, onların kendi becerilerini geliştirmelerinde fazlasıyla etki sahibidir.

Sorumluluk bilinci geliştirmenin bir süreç olduğunun sıklıkla altını çizdik. Bu süreçte sabırlı olmak ve fırsatlar yaratmak kadar önemli noktalardan bir tanesi de motivasyondur. Örneğin yemek hazırlamayı, çocuğunuzun da yapabileceği görevler vererek, gününüzün nasıl geçtiğini konuştuğunuz bir zamana çevirebilir ya da odasını toplarken müzik açabilirsiniz. Bunlar dışında; okul ödevleri ya da ders çalışmak gibi okul ile ilgili sorumlulukları için de yapması gereken durumu küçük parçalara bölmeye yardımcı olabilirsiniz. Örneğin o gün için yapması gerekenlerin bir listesini yapmasını ve bitirdikçe tik atarak ilerlemesini önerebilirsiniz. Böyle bir tarz, sorumluluklarını yerine getirebilmek için dışsal bir motivasyondan çok, içsel bir motivasyon geliştirmesini kolaylaştıracaktır.

Sorumluluk bilincinden bahsederken, sosyal sorumluluk başlığına da değinmekte fayda var. Çocuklarımızın kendileri kadar şanslı olmayan insanlarla dayanışmasını sağlamak, hem özgüvenlerini ve duyarlılıklarını geliştirir hem de kendi hayatlarına duydukları sorumluluğu topluma, diğer insan ve canlılara duydukları sorumluluklarla ortaklaştırır.

Sorumluluk bilincinin ile özgüven arasındaki ilişkiyi vurgulamıştık. İhtiyaçlarını kendisi karşılayabilen, davranışlarının sonuçlarının farkına varabilen, ihtiyaç duyduğu becerileri geliştirmek için adım atabilen çocukların yetişkinlere duyduğu bağımlılık giderek azalır. Her ne kadar mizaçları itibarıyla sorumluluk almaya yatkın çocuklar olsa da her çocuk için sonradan ve aşamalı olarak gelişen bir beceri olan sorumluluk bilinci, çocuklarımızın öz-yeterlilikleri ile birlikte özgüvenlerinin gelişmesinde ciddi bir role sahiptir. Dolayısıyla, çocuklarımızın yaş düzeylerine uygun birtakım sorumluluklar almaları için fırsatlar yaratmak, bu süreçte sabırlı ve özenli davranmak, motivasyonlarını desteklemek bu bilinci geliştirmek konusunda destekleyici olacaktır.

Kaynakça

- Huston, A.C. & Ripke, N.N. (2006). *Experiences in middle and late childhood and children's development. Developmental contexts in middle childhood*. New York: Cambridge University Press.
- Keijsers, L. & Laird, R.D. (2010). *Introduction to special issue: Careful conversations: Adolescents managing their parents' access to information*, *Journal of Adolescence*